

SOSYAL MEDYADA ÇOCUĞUN GÖRÜNÜMÜNÜN KİŞİLİK HAKLARI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRMESİ

*The Analysis of the Child's Appearance in Social
Media In Terms of Personal Rights*

Alkan Altaş*

Öz

Hızla gelişen teknoloji, dijital çağ olarak adlandırılan bir dönemde yaşamamız sonucunu doğurmuştur. Baş döndürücü teknolojik gelişmeler klasik ana akım medyayı sosyal medyaya, tanışma ve paylaşım yapma alanlarımızı fiziksel ortamlardan dijital mecralara/platformlara taşımıştır. Bu dönüşüm, beraberinde elbette yeni hukuki meseleleri getirmektedir. İnternet ve sosyal medya, çeşitli hukuk ihlallerinin artmasına ve çok daha hızlı bir biçimde gerçekleşmesine aracılık etmektedir. Bunlardan bazıları da önem ve hassasiyetle korunması gereken çocukların, sosyal medya platformlarındaki savunmasızlığıyla ilintili ihlallerdir. Taciz, istismar, sanal zorbalık gibi birçok ihlale karşı yetişkinlere kıyasla daha korunmasız olmaları yanında, ebeveynlerinin çoğu zaman kötü niyet taşımaksızın çocuklarına ilişkin görselleri, bilgileri, genel olarak kişisel verileri yoğun bir şekilde sergilemesinin yol açtığı ihlaller ve problemler

* Avukat, İstanbul Barosu, alkan_altas@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8809-9313.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 24.12.2022.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 31.01.2023.

Atıf/Citation: Altaş, Alkan. "Sosyal Medyada Çocuğun Görünümünün Kişilik Hakları Bakımından Değerlendirmesi." *Bilişim Hukuku Dergisi* 5, no. 1 (2023): 1-36.

mevcuttur. Bu çalışma kapsamında da işte bu tür ebeveyn kaynaklı kişilik hakkı ihlallerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik hakları, Çocuk Hakları, Özel Hayatın Gizliliği, Sosyal Medya, Kişisel Veri.

Abstract

The rapidly developing technology has resulted in us living in a period called the digital age. Stunning technological developments have moved the classical mainstream media to social media, and our meeting and sharing spaces from physical spaces to digital spaces/platforms. This transformation, of course, brings with it new legal issues. The internet and social media mediate the increase of various legal violations and their realization much faster. Some of these are violations related to the vulnerability of children on social media platforms, which should be protected with care and sensitivity. In addition to being more vulnerable than adults to many violations such as harassment, abuse, cyberbullying, there are violations and problems caused by parents' intense display of images, information, and generally personal data about their children, often without malicious intent. Within the scope of this study, such parent-induced personal rights violations will be discussed.

Keywords: Personal Rights, Children Rights, Right of Privacy, Social Media, Personal Data.

GİRİŞ

Teknolojinin son sürat gelişmesi ve internetin hayatımızın her alanını kaplamasıyla hayatlarımız, alışkanlıklarımız da dönüşmektedir. Toplumu her zaman geriden takip eden hukuk, günümüzdeki bu hız karşısında daha da zorlanmakta, internet kullanımının artırdığı ihlaller yeni hukuki problemler doğurmaktadır. Bunlardan birisi de ebeveynlerin sosyal medya platformlarında çocuklarına ait birçok veriyi paylaşmalarının yol açtığı ihlallerdir. Birçok sosyal medya kullanıcısı gibi

ebeveynler de günlük hayatlarından paylaşımlar yaparken çocuklarına ilişkin verileri de paylaşabilmektedir. Her ne kadar çoğu zaman iyi niyetli davransalar da çocukların ileride görülmesini istemeyecekleri birçok fotoğraf ve bilgi internet evreninde yerini almakta, bu da çocukların kişilik haklarına ve özel hayatın gizliliğine ihlal teşkil etmekte, hatta çocukların güvenliğine ve istismarına ilişkin riskler de doğurabilmektedir. Elbette ebeveynlerin de çocukları üzerinde egemenlik, velayet gibi hakları ve ifade özgürlükleri vardır. Fakat diğer yandan ulusal ve uluslararası düzenlemelerle kabul edilmiş olan çocuğun üstün yararı ilkesi söz konusudur. Bu bağlamda çatışan hakları değerlendirmek ve aralarında doğru bir denge kurmak gerekmektedir. Çalışmamızda öncelikle genel olarak kişilik hakları kavramına, özel hayatın gizliliği ve kişisel veri kavramlarına, bu alanlara ilişkin yasal mevzuata, çocuklarla ilgili yerel ve uluslararası düzenlemelere değinilecek, ardından sosyal medya tanımlanacak ve çocukların sosyal medyadaki görünümünün kişilik hakları bağlamında yarattığı ihlaller tartışılacaktır.

I. GENEL OLARAK KİŞİLİK HAKKI

Çocukların da her insan gibi kişisel verilerinin korunması hakkına sahip olduğu malumdur.¹ Nitekim ocuk da yetişkin bireyler gibi sosyal bir varlık olup doğumundan itibaren yakın çevresiyle ve toplumla etkileşim içerisinde bir hayat sürmektedir. Özellikle kreş ve okul dönemiyle birlikte sosyal yaşamın içine tamamen dâhil olan çocuğun da özel alanı, özel hayatı ve kişisel verileri var olup, bunların korunmasını talep

¹ Murat Uçak, "Kişisel Verilerin Hukuka Uygun İşlenmesinde ocuğun Rızası," *Kişisel Verileri Koruma Dergisi* 3, no. 1 (2020): 46.

etme hakkına sahiptir.² Bu bağlamda, kişisel verilerin korunması kavramıyla korunmak istenen esas menfaatin özel hayatın gizliliği olması ve özel hayatın gizliliği ile kişisel verilerin kişilik hakkı değerleri kapsamında kabul ediliyor olması³ gibi hususlar dikkate alındığında, öncelikle genel olarak kişilik hakkından bahsetmek gerekebilecektir.

Kişilik hakkı, kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini sağlayan unsurların tamamı üzerindeki haklar şeklinde ifade edilebilir. Bilindiği üzere kişilik hakkı “mutlak” haklardan kabul edilmekte olup kişiye sıkı sıkıya bağlı vazgeçilmez, devredilmez, feragat edilemez haklardandır. Doktrinde hakkın değişik ölçütlere dayalı tasnifleri arasında, hakkın etki alanına ve yükümlülerinin sayısına göre yapılan ayırım en mühim ayırimlardan birisidir. Aynı haklar, fikri mülkiyet hakları, kişilik hakları gibi egemenlik hakları, dolaysız ve aracısız yetki sağlayıp mutlak bir etki göstermektedir. Bu mutlak etki, hakların ayırt edici unsuru ve ölçütü olarak belirlemektedir. Bu bağlamda mutlak hak, hak sahibinin herkese karşı ileri sürebileceği bir hak olup, herkes mutlak hakka uyma ve bu hakkı ihlal etmeme yükümlülüğü altında bulunmaktadır. Dolayısıyla mutlak hakkın, bu hakkın sahibine “olumlu” bir edim talep etme hakkından öte “olumsuz” bir engelleme hakkı verdiği söylenebilir.⁴

Kişilik hakkına konu olan değerler, tüketici ve sınırlı sayılamaz, örnek olarak sıralanabilir. Bu nedenle kişilik hakkı

² Burcu G. Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2019), 146.

³ Mesut Serdar Çekin, *Avrupa Birliği Hukukuyla Mukayeseli Olarak 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu* (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2018), 19.

⁴ Rona Serozan, *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011), 226.

“çerçeve hak” olarak kabul edilmektedir. Yaşam, beden, fiziksel ve ruhsal sağlık, onur, saygınlık, özgeçmiş, özel yaşamın gizliliği, özgürlük, fikri eser ve benzeri birçok değer bu çerçevede sayılabileceği gibi bu çerçevenin de zamanla sürekli genişleyebileceği unutulmamalıdır. Teknolojinin gelişimi, çevre ve iklim sorunları, yapay dölleme, insan denekler üzerinde tıbbi deneyler gibi gelişmeler arttıkça kişiliği koruyan çember de genişlemektedir.⁵

Kişilik hakkı, temel hak ve özgürlüklerden olup kaynağını esas olarak Anayasa’dan almaktadır. Anayasanın 17. maddesinin 1. fıkrasında “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir” denilerek, kişilik hakkı kapsamında yer alan maddi ve manevi değerlerin anayasal güvence altına alındığı görülmektedir. Keza Anayasa 12. madde de herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğunu hükme bağlamıştır.

Kişilik hakkının anayasal temeli ve kişiliğin korunması hususunun Anayasa hukuku ile yakından ilgili olması, Anayasa’nın özel hukuka etkisinin güçlü örneklerindedir. Nitekim kişilik haklarına saldırılarda hukuka uygunluğun ya da hukuka aykırılığın saptanması için kurulan menfaatler terazisinde temel belirleyici husus çoğu zaman diğer anayasal temel hak ve özgürlükler olmaktadır. Mesela kişinin saygınlığına veya özel hayatına ilişkin saldırılar, duruma göre anayasal hak olan ifade özgürlüğü, basın, sanat ve bilim özgürlükleriyle hukuka uygun kılınabilmektedir.⁶

Kaynağını Anayasa’dan alan kişilik hakkı kavramının yansımaları Medeni Kanun’un çeşitli hükümlerinde tezahür etmektedir. Medeni Kanun’un 8. maddesi her insanın hak ehliyeti olduğunu hükme bağlarken, 23. madde de kimsenin hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemeyeceği lafzını

⁵ Serozan, *Medeni Hukuk*, 411.

⁶ Serozan, *Medeni Hukuk*, 412-413.

içermektedir. Devamındaki 24. Madde de kişilik hakkına yönelik saldırılara karşı kişinin mahkemedен koruma talep edebileceğini düzenlemektedir.

Rona Serozan'a göre "Medeni Kanun kişilik haklarını iki kural aracılığıyla korur. MK 23 kuralı ekonomik, sosyal ve bilgisel yönlerden güçlü olan kişinin sözleşme serbestliğini bu açılardan güçsüz sayılardan yana bir 'iç koruma' mekanizmasıyla ve 'sözleşmenin bağlamazlığı' (hükümsüzlük) yaptırımıyla sınırlar. MK 24 kuralı ise güçlünün hareket serbestliğini güçsüzden yana bir 'dış koruma' mekanizmasıyla ve durdurma ile tazminat yaptırımlarıyla sınırlar."⁷

Kişilik hakkına yönelik saldırıyı hukuka aykırı olmaktan çıkaracak haller de mevcuttur. Hakkı ihlal edilen kişinin rızası, kişilik hakkını ihlal eden kişinin ağır basan temel hakkı veya menfaati, kamusal yarar, yasal yetki gibi hususlar kişilik hakkına saldırıyı hukuka uygun kılacak çeşitli hukuki nedenlerdir. Mesela, pratikte sıklıkla karşılaşılan site aidatını ısrarla ödemeyen bir üyenin isim bilgisinin aidatını ödemeyenler listesinde yayınlanması durumunda dernek tüzel kişinin aidat toplama yararı, ismi yayınlanan üyenin onur ve saygınlığının korunması menfaatinden ağır basabilecektir. Yine bir boşanma davasında davalının özel hayatına ilişkin çeşitli bilgilerin paylaşılması, davacının hakkına kavuşma menfaati davalının onur ve saygınlığının korunması hakkından daha ağır basacağından, hukuka uygun olacaktır. Kamuya mal olmuş üst düzey bir politikacının mal varlığının haber konusu yapılması da kamuyu aydınlatma işlevinin haberi yapılan kişinin menfaatine ağır bastığı, kamusal yararın hukuka uygunluk nedeni olarak öne çıktığı bir örnek olarak gösterilebilir. Kanundan doğan velayet hakkını kullanarak, kendisine zarar verebilecek kişilerle iletişim kuran çocuğunun yazışmalarını denetleyen bir ebeveynin bu fiili de yasal yetki çerçevesinde hukuka uygun olacaktır.⁸

⁷ Serozan, *Medeni Hukuk*, 413.

⁸ Serozan, *Medeni Hukuk*, 422.

II. ÖZEL HAYATIN GİZLİLİğİ İLKESİ

Yukarıda, kişilik hakkını oluşturan değerler arasında sayıldığı üzere, özel hayatın gizliliği de temel kişi haklarından olup topluluk içinde kişinin onurlu, saygın bir Şekilde yaşamını devam ettirebilmesinin gereği olan bir haktır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde özel hayata sayrı hakkının düzenlendiği bilinmektedir. Özel hayatın gizliliği hakkı, ülkemizde anayasal güvence altındadır. Anayasa'nın 20. maddesinde herkesin özel hayatına ve aile hayatına sayrı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu zikredilmiştir. Yine Anayasa'nın 21. ve 22. maddeleri de konut dokunulmazlığını ve haberleşmenin gizliliğini korumakta olup özel hayata sayrı başlığı altındaki hakların vücut bulduğu hükümlerdir.

Özel hayatın gizliliği ilkesi, kişiliğin ve kişilik haklarının korunmasının olmazsa olmaz Őartlarından biridir. Herkes zel hayatının gizli tutulmasını ve gizliliğin ihlal edilmemesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın gizliliği ilkesi, hayatın tüm alanlarında geçerli olduğu gibi sosyal medya açısından da geçerlidir. Hiç kimse gerek doğrudan gerekse sosyal medya aracılığıyla başkalarının özel hayatının gizliliğini ihlal etme hakkına sahip değildir.⁹

Özel hayatın gizliliğinin, kişisel verilerin korunması bağlamında ilk gündeme gelen temel hak ve özgürlük olduğu söylenebilir. Kişisel veri, kişinin özel hayatının bir parçası olarak kabul edilmekte, bu verinin gelişigüzel bir biçimde işlenmesi, özel hayatın gizliliği ilkesinin ihlali olarak değerlendirilmektedir.¹⁰ Nitekim bu husus 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 1. maddesinde açıkça zikredilmiştir: *"Bu Kanunun amacı, kişisel verilerin işlenmesinde başta özel hayatın gizliliği olmak üzere kişilerin temel hak ve*

⁹ Şerafettin Ekici, *Bilişim ve Teknoloji Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 111.

¹⁰ ekin, *Kişisel Verilerin Korunması*, 30-31.

özgürlüklerini korumak ve kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenlemektir.”

Özel hayatın gizliliğini ihlal fiilinin hukuki sorumluluklarına ilaveten cezai yaptırıma da tâbi tutulması öngörülmüştür. Özel hayatın gizliliğini ihlal, suç olarak tanımlanıp 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 134. maddesinde yerini almıştır. Yine 132. maddede düzenlenen haberleşmenin gizliliğini ihlal, 135. maddede düzenlenen kişisel verilerin kaydedilmesi suçu, 136. maddede düzenlenen kişisel verileri yayma suçu gibi hükümler de temelde kişilik hakkının ve özel hayatın gizliliğinin korunması gayesinin uzantısı olarak görülebilecek hükümlerdir.

III. KİŞİSEL VERİ KAVRAMI

Kişisel veri, basit ve genel anlamıyla, gerçek kişiyle ilişkilendirilebilen her türlü bilgiyi ifade etmektedir. Kişinin soyadı, kimlik numarası, telefon numarası, elektronik posta adresi vs. birçok bilgi kişisel veri kapsamında olup etnik köken, siyasi düşünce, hastalıklar, sağlık verileri, genetik bilgiler gibi daha hassas görülen veriler nitelikli/hassas kişisel veri olarak kabul edilmektedir.¹¹

Kişisel veri, bilgi teknolojilerinin sürekli geliştiği ve yaygın bir şekilde kullanıldığı, çok önemli verilerin internet ortamlarında depolandığı bu dijital çağda giderek daha da kritik hale gelmiş bir kavramdır. Belki de bu yüzden, özel yaşamın gizliliği gibi mevcut ve kökleşmiş temel haklardan da birçok kişisel bilginin gizlilik kapsamında olması gerektiği çıkarılabilecekse de ayrıyeten kişisel veri lafzının temel metinlerde yer alması ihtiyacı hâsıl olmuştur. Nitekim son yıllarda gerek uluslararası gerekse de ulusal düzlemde kişisel verilerle ilgili hukuki düzenlemeler art arda yapılmaktadır.

¹¹ Ekici, *Bilişim ve Teknoloji Hukuku*, 272.

2018 yılına kadar yürürlükte kalmış olan 1995 tarihli Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bu Tür Verilerin Serbest Dolaşımına Dair Bireylerin Korunması Direktifi'nde¹² (95/46) kişisel veri, *“fiziksel, fizyolojik, zihinsel, ekonomik, kültürel veya sosyal kimliğine özel bir veya daha fazla faktöre veya bir kimlik numarasına atıf başta olmak üzere doğrudan veya dolaylı olarak tespit edilebilen bir tespit edilebilir kişi; tespit edilmiş veya tespit edilebilir gerçek kişiye ait herhangi bir bilgi”* şeklinde tanımlanmaktaydı. 2018 yılında yürürlüğe girerek Direktif'in yerini alan Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'nde de (GDPR) kişisel veri, *“tanımlanmış veya tanımlanabilir bir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi”* şeklinde tanımlanmış, akabinde *“gerçek kişiye ait olan isim, kimlik numarası, konum verisi, çevrimiçi tanımlayıcı, fiziksel, psikolojik, genetik, ruhsal, ekonomik, kültürel veya sosyal kimliğini gösteren bir veya birden fazla faktöre ilişkin veriler”*in kişisel veri olabileceği belirtilmiştir (GDPR md.4).

Ülkemizde de 2010 yılında Anayasa'nın özel hayatın gizliliğini düzenleyen 20. maddesine, herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını talep etme hakkına sahip olduğunu, kişisel verilerin ancak kanunda belirlenen hallerde ya da kişinin açık rızasıyla işlenebileceğini öngören 3. fıkra isabetli bir biçimde eklenmiştir.

Bu çerçevede düzenlenerek yürürlüğe giren 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunma Kanunu'nun 3. maddesinde tanımlar kısmında kişisel veri *“Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi”* olarak tanımlanmış ve kişisel verilerin işlenmesi ilgili kişinin açık rızasına bağlanmış, istisnai haller de sıralanmıştır.

Yukarıda özel hayatın gizliliği bahsinde değinildiği üzere, kişisel verilerle ilgili ihlallere ceza hukuku çerçevesinde de

¹² European Union, “Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data,” Kasım 23, 1995, EUR-Lex - 31995L0046 - EN (europa.eu).

yaptırımlar bağlanmış, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi, yayılması gibi fiiller Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmiştir (TCK md.135 vd.).

VI. ÇOCUK: HUKUKİ TANIM VE DÜZENLEMELER

Birçok değer ve olgu çağlar boyu değişmekte, şekillenmekte, farklı zaman, kültür ve toplumlara göre farklı anlamlar kazanabilmektedir. Çocukluk kavramı da, özellikle orta çağa kadar günümüzdeki anlamını taşımasa da, çocuklar adeta küçük bir insan olarak tanımlanıp çocuklara da yetişkin insanlar gibi ağır sorumluluklar yüklenebilse de, aydınlanma ve modernleşmeyle beraber günümüze gelen süreçte çocukluk kavramının oturduğunu, çocuk algısının gelişmiş toplumların çoğunda benzer bir anlamda şekillendiğini ve evrensellik kazandığını söyleyebiliriz. Çocukluğun tam başlangıç ve bitiş yaşları konusunda üzerinde anlaşılacak tek bir bilimsel görüş hala olmamakla ve toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklikler görülebilmekle beraber, genel olarak çocukluk dönemiyle yetişkinlik döneminin birbirinden ayrı görülmesi yönündeki algının netleştiğini söyleyebiliriz.

Toplumların önemli bir parçası ve geleceği niteliğindeki çocukların yetişmesi, zihinsel ve bedensel gelişimleri ile ilgili çeşitli eğitimsel önlemlerin alınmasının yanında, çocukların aile ve toplum içerisindeki yerini belirleyen ve gerekli tedbirleri içeren hukuki düzenlemelere de bağlıdır. Bu doğrultuda, hukukumuzda da çocuk kavramına yer verilmiştir. Çocukluk, doğumla başlayıp erginliğe kadar devam eden dönem olarak kabul edilmiş, diğer bir deyişle erginlik, çocukluğu bitiren bir olgu olarak varsayılmıştır. Kural olarak on sekiz yaşın tamamlanmasıyla erginliğin kazanılacağı kabul edilmiştir (MK 11). On sekiz yaş, kanun koyucu tarafından uluslararası düzenlemelerle de uyumlu olarak temel öğrenimin sonlandığı, düşünsel olgunluğun ve ekonomik bağımsızlığın kazanıldığı yaş olarak görülmüştür. İstisnası olarak on sekiz yaşından önce evlenenlerin de evlenmeyle erginliklerini kazanmış

olabilecekleri öngörülmüştür. Böylelikle ev ve aile geçindirecek kişilerin başkalarına bağımlı kalmasının önlenmesi istenmiştir. Yine çocuğun evlenme dışı özel sebeplerle de erginliğe kavuşmak konusunda ciddi gereksinimleri ve menfaatleri olabileceğine istinaden kanun koyucu on beş yaşını bitirmiş çocuğun hâkim kararıyla ergin kılınabilmesine cevaz vermiştir.¹³

Mevzuatta çocuk tanımı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 6. maddesinde küçüğü yetişkinden ayırmak ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu madde 282 vd. çocuğun ana babasına karşı soy bağıını belirtmek üzere iki farklı anlamda kullanılmıştır. Türk hukukunda çocukluk, Medeni Kanun madde 11 uyarınca kişiliğin kazanılmasıyla başlamakta ve on sekiz yaşın doldurulmasıyla sona ermektedir.¹⁴ Medeni hukukta çocuğun hak ehliyetine sahip olduğu kabul edilmektedir. Fakat fiil ehliyetine sahip olduğu bazı durumlarda kabul edilmekte, bazı durumlarda edilmemektedir. Hak ehliyeti her insanın sağ doğmak koşuluyla direkt olarak sahip sayıldığı bir ehliyet iken, fiil ehliyeti ise ancak hak ehliyeti sahiplerinin belirli bir erişkinliğe ve özelliklere kavuştuktan sonra kazanabildikleri bir ehliyettir. Örneğin henüz bir yaşındaki bebek mülkiyet hakkına doğumla gelen bir hak olarak sahiptir, ama mülkünü satma ya da devretme ehliyetini haiz değildir.¹⁵ Bu durumdaki, yani henüz fiil ehliyeti kazanmamış olan çocuk, sadece veli ya da vasisi aracılığı ile hak ve borçlara ehil olabilmektedir. Bu durumun nedeni, yeterince oturmuş bir akıl yürütme kabiliyeti ve tecrübesi bulunmayan küçüğün kandırılması ya da istismar edilmesinin daha kolay olması gibi riskler karşısında küçüğü korumaktır.¹⁶

¹³ Serozan, *Medeni Hukuk*, 393.

¹⁴ Ömer Ali Girgin ve Seray Gönal, "Çocuğun Kişisel Verilerinin Sosyal Medyada Ebeveyn Tarafından Paylaşılmasının Hukuki Sonuçları," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 11, no. 44 (2020): 104.

¹⁵ Serozan, *Medeni Hukuk*, 391.

¹⁶ Vehbi Umut Erkan ve İpek Yücer, "Ayırt Etme Gücü," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60, no. 3 (2011): 501-502.

Çocukları korumak için tedbirler alınması gerekliliğine istinaden Anayasamızda güvence altına alınmış temel hükümler bulunmaktadır. Kanun önünde eşitliği düzenleyen 10. maddede “Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz” ifadesi ile çocuklar pozitif ayrımcılık yapılması teşvik edilen gruplar arasında sayılmıştır. “Çocuk hakları” kavramının da açıkça zikredildiği I numaralı “Ailenin korunması ve çocuk hakları” kenar başlığının altındaki 41. maddede de 2. ve 3. fıkralarda çocuklarla ilgili hükümlere yer verilmiştir: “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”

Çalışma şartlarına ilişkin 50. maddenin 2. fıkrası: “Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar” şeklinde iken, 61/4 de “Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır” ifadesiyle çocukları çalışma şartları ve sosyal güvenlik bakımından da özel olarak korunması gereken bir grup olarak kabul etmiştir.

Anayasanın genel ruhu ve anlayışına uygun olarak çocukları korumak amaçlı, Çocuk Koruma Kanunu ve Çocukları Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu gibi özel kanunlar yapılmış olduğu gibi, genel kanunlarda da çocukların korunmasına ilişkin muhtelif hükümler dağınık bir biçimde bulunmaktadır. Çocuğun hak ehliyetine yer veren MK 28/2, çocukların bakımı için eşleri birlikte yükümlü kılan MK 185/2, çocuğun korunması için hâkimin gerekli tedbirleri almasını öngören MK 346-347. maddeleri, ceza kanununda aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali başlıklı 233. madde, genel ahlaka aykırı suçlar başlığı altında düzenlenen müstehcenlik, fuhuş, kumar gibi suçlarda çocukların kullanması halinin nitelikli ve cezayı ağırlaştırıcı hal olarak düzenlenmesi bunlara örnek olarak verilebilir.

Bilindiği üzere, hukukun önemli kaynaklardan birisi de uluslararası anlaşmalar olup, Anayasa madde 90 uyarınca *“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir.”* Çocuk hakları konusunda uluslararası boyutta düzenlenmiş olan en geniş ve önemli belge Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’dir. Bu sözleşme ile çocuğun kişiliğinin içinde bulunduğu topluma uyumlu olarak gelişebilmesi ve çocuğun özenle korunması üzerinde durulmuştur.¹⁷ İlgili sözleşme, 18 yaş öncesi her insanın çocuk sayılmasını ve sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar ve hukuki düzenlemeler gibi çocukları ilgilendiren tüm faaliyetlerde çocuğun yüksek yararının göz önüne alınmasını öngörmektedir. Sözleşmeye göre, çocuğun temel yaşama hakkı sözleşmeye taraf tüm devletlerin kabul etmeyi taahhüt ettiği temel bir haktır. Taraf devletler, çocuğun korunmasıyla ilgili gereken bütün önlemleri almakla beraber, çocuğun güvenliği ve bakımından sorumlu her türlü kişi ve kuruluşları denetlemekle ve onlara sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için her türlü olanağı sağlamakla yükümlü tutulmuştur.¹⁸

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 16. maddesi de çalışmamızın konusu açısından ilintili olabileceğini düşündüğümüz bir hüküm barındırmaktadır: *“Hiçbir çocuğun özel yaşantısına aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.”*

Yine konumuzla ilgili olarak; dünya genelinde çocuk hakları için çalışmalar yapan en büyük kurum olan UNICEF’in (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) 2017 yılına ilişkin

¹⁷ Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 30.

¹⁸ Ayten Güngör, *“Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlali ve Çocuk İstismarı: Instagram Anneleri,” İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, no. 54 (2021): 2.

raporunda hiçbir çocuğun çevrimiçi risklere karşı tam olarak güvende olmadığı, zorbalanın, insan tacirlerinin ve cinsel suçlar işleyenlerin çocuklara ulaşmalarının günümüzde geçmişe göre çok daha kolay olduğu, özellikle istismarcılar için sosyal medyanın sınırsız bir hareket imkânı sağladığı belirtilmiştir.¹⁹

Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) kişisel veriyle ilgili maddelerinde de çocuklara ilaveten değinilmiştir. Tüzüğün verileri işleme faaliyetinin hukuka uygunluğunu düzenleyen 6. maddesinde “*özellikle veri sahibinin çocuk olması halinde veri sahibinin kişisel verilerin korunmasını gerektiren menfaatleri veya temel hakları ve özgürlüklerinin bir kontrolör veya üçüncü bir kişi tarafından gözetilen meşru menfaatlere ağır basması haricinde, söz konusu menfaatler doğrultusunda işleme faaliyetinin gerekli olması*” hukuka uygunluk şartı olarak aranmıştır.

V. SOSYAL MEDYA: TANIMI VE TARİHÇESİ

İçinde yaşamakta olduğumuz internet çağı ana akım medyanın önemini büyük ölçüde kaybettiği, sosyal medyaya rağbetin özellikle gençler arasında çoğaldığı, paylaşım alanlarının fizikselden sanala, çevrimdışından çevrimiçine kaydığı bir çağdır. Sosyal medya, son yıllara damga vuran bir kavram olup, üzerinde mutabık kalınan tek bir tanımı yoktur.

İlk olarak Amerikalı sosyal psikolog Stanley Milgram'ın 1967 yılında ortaya atmış olduğu ve insanların internet üzerinden bağlantıya geçerek kendilerine ait bir evren yarattığını söyleyen küçük dünya (*small world*) kavramı, gün geçtikçe internet kullanımının artması ve günümüzde internetin

¹⁹ UNICEF, “A Familiar Face: Violence in The Lives of Children And Adolescents,” [unicef.org](https://gdc.unicef.org/resource/familiar-face-violence-lives-children-and-adolescents), erişim tarihi: Nisan 24, 2020, <https://gdc.unicef.org/resource/familiar-face-violence-lives-children-and-adolescents>.

neredeyse her eve, işyerine, cihaza girmesiyle iyice kuvvetlenmiştir.²⁰

Bir tanıma göre; sosyal ağlar, bloglar, podcastler, forumlar ile içerik toplulukları, sanal oyun ortamları gibi çok çeşitli ortamlara sahip olan sosyal medya, kullanıcıların kendileri ile ilgili kişisel gelişmeleri duyurabilecekleri, yeni arkadaşlarla tanışabilecekleri, arkadaşları ile interaktif bir iletişim kurabilecekleri, fotoğraf, bilgi, video gibi içerikler paylaşabilecekleri, çeşitli aktiviteler organize edebilecekleri web sitelerine genel olarak verilen isimdir.²¹ Diğer bir tanım; derin bir sosyal etkileşime, çevrimiçi sosyal topluluklar oluşturulmasına ve çeşitli işbirliği projelerini başarmaya zemin oluşturan web siteleri şeklindedir.²² Sosyal medya, Web 2.0 teknolojisi esasları üstüne inşa edilmiş olan, içeriği kullanıcılar tarafından oluşturularak doldurulan ve her türlü değişime olanak sağlayan internet temelli uygulama olarak da tanımlanmaktadır.²³

Görüldüğü üzere sosyal medyanın üzerinde uzlaşmış tek ve kesin bir tanımlaması olmasa da özellikle ortalama toplum algısında sosyal medyaya karşılık gelenin; kullanıcıların çeşitli içerikler ürettiği, paylaştığı, birbirleriyle etkileştiği, sosyalleştiği interaktif dijital platformlar olduğunu söyleyebiliriz.

²⁰ Ferah Onat ve Özlem Aşman Alikılıç, "Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi," *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi* 3, no. 9 (2008): 1116.

²¹ Levent Eldeniz, *İkinci Medya Çağında İnternet* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2010), 27. Aktaran: Güliz Uluç ve Bilal Süslü, "Örnek Yargı Kararlarıyla Sosyal Medya Hukuku," *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8, no. 17 (2016): 338.

²² Erkan Akar, "Sanal Toplulukların Bir Türü Olarak Sosyal Ağ Siteleri – Bir Pazarlama İletişimi Kanalı Olarak İşleyişi," *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10, no. 1 (2010): 110.

²³ A.M. Kaplan ve M.Haenlein, "Users of The World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media," *Business Horizons* 53, no. 1 (2010): 60.

Bu platformlardan bazıları hem dünyada hem Türkiye’de büyük bir popülerliğe ulaşmış, insanların vakitlerinin önemli bir bölümünü geçirdikleri sanal dünyalara dönüşmüştür. 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından öncelikle dar anlamda bir arkadaş çevresine, üniversite arkadaş grubuna yönelik geliştirilen, sonrasında yavaş yavaş genişleyen ve dünya çapında yaygın bir ağ halini alan Facebook’un sosyal medya için bu doğrultuda bir kilometre taşı olduğu söylenebilir.²⁴ Daha sonra, kullanıcıların video yükledikleri Youtube, insanların fikirlerini paylaştığı bir mikro blog olarak tasarlanan Twitter, fotoğrafların paylaşıldığı Instagram gibi diğer dev platformlar da sosyal medyanın en önemli üsleri arasında yerini almıştır. Tabii zaman içinde bu platformlar kendileriyle özdeşleşen özelliklerinin de dışında diğer platformlardaki özellikleri de bünyelerine eklemiş, birbirlerine benzemeye başlamışlardır. Mesela Twitter’da video yüklenip paylaşılabilir, Instagram’da hikâye adında videolar paylaşılabilir, bazı paylaşımlar yazılı metinlerden de oluşabilmekte, adeta Instagram da Twitter gibi bir blog olarak kullanılabilir. Netice itibarıyla tüm bu platformlar büyük bir kullanıcı kitlesine sahip olup, milyonlarca insanın verisini barındırmaktadır.

Sosyal medyanın, bildiğimiz anlamda medyadan farklılaşarak öne çıkan birtakım özellikleri vardır. Dünyanın dört bir yanından milyonlarca kullanıcının eş zamanlı olarak birbiriyle iletişime geçebildiği bu platformların mühim ve ayırt edici bir yönü, klasik medyadan farklı olarak, herhangi bir nitelik ya da şart gerektirmeksizin dileyen herkesin katkı sunabilmesi, dolayısıyla bir içerik sağlayıcısına dönüşebilmesidir. Katkı ve içerik sağlayıcılığının kapsamının oldukça geniş olduğunu söylemek gerekir. Nitekim kişilerin kendi paylaşımları olan videolar, fotoğraflar, duygu ve düşünce

²⁴ “Facebook,” Vikipedi, erişim tarihi: Aralık 23, 2022, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Facebook>.

içeren durum bilgileri, yazılar gibi veriler içerik sağlayıcılığı kapsamında kabul edildiği gibi; bir başka kullanıcının/içerik sağlayıcının paylaşımlarını aktarmak, beğenmek, paylaşmak, yorum yapmak da bu kapsamda değerlendirilmektedir.²⁵ Medyada yayın yapmak için belli yasal prosedürlerin aşılması gerekmektedir, sosyal medyada böyle bir gereklilik aranmamaktadır. Kullanıcılar istedikleri an herhangi bir ön izin almadan canlı yayın bile yapabilmektedir. Ayrıca klasik medyada içerik üretimi daha fazla masraf, emek, prodüksiyon vs. gerektirmekteyken sosyal medyada bu çok daha kolay gerçekleştirilebilmektedir. Klasik anlamda medyanın mevzuatı oturmuşken, sosyal medya yeni bir alan olduğu için birçok boşluk bulunmaktadır. İçerik ve yayın nedeniyle hukuken sorumluları tespit etmek de çok daha güç olabilmektedir.²⁶

Sosyal medya platformları günümüzde çoğunlukla tablet, telefon gibi mobil cihazlar üzerinden kullanılmaktadır. Akıllı telefon kullanımı yaygınlaşmış, bu telefonlar kullanıcıların anlık paylaşım yapmasını oldukça basit hale getirmiştir. Kullanıcılar çeşitli sosyal medya platformları aracılığıyla o anki düşüncelerinin, hislerinin dışavurumu olan çeşitli yazıları, gördükleri haber metinlerini, çektikleri fotoğrafları, gezdikleri yerleri, o an buldukları konumu, internet ortamında karşılaştıkları çeşitli içerikleri üzerinde pek fazla değerlendirme yapmadan, diğer bir deyişle ölçmeden biçmeden rahatlıkla paylaşabilmektedir. Pek düşünülmeden hızlıca yapılan bu paylaşımlarda, içerikte herhangi bir başka kişiyle ilintili bir bilgi olması durumunda kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesi ve kişilik hakkı ihlalleri gündeme gelmektedir.²⁷ Dolayısıyla sosyal medyanın kişilik hakkı ihlalini kolaylaştırmakta ve ihlal sayısını artırmakta olduğu açıktır.

²⁵ Esra Gültekin, "Çocuğun Kişilik Hakkının Ana-Baba Tarafından Sosyal Medya Aracılığıyla İhlalinin Hukuki Görünümü," *Çocuk ve Medeniyet* 3, no. 5 (2018): 115.

²⁶ Ekici, *Bilişim ve Teknoloji Hukuku*, 96-97.

²⁷ Girgin ve Gönal, "Çocuğun Kişisel Verileri," 102.

VI. ÇOCUĞUN SOSYAL MEDYADA GÖRÜNÜMÜNÜN KİŞİLİK HAKKI İHLALLERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

A. Çocuğun Verilerinin Ebeveyn Tarafından Sosyal Medyada Paylaşılması

Yukarıda değinildiği üzere, sosyal medya kullanımı günden güne artmakta, insanların çoğu artık bir bakıma dijital dünyada yaşamaktadır. Gün içinde yaptıklarını, buldukları yerleri, gezdikleri şehirleri, yedikleri yemekleri, eğlence hayatlarını ya da mesleki faaliyetlerini sosyal medyadan anbean paylaşmaktadır. Kullanıcılar kimi zaman otomobillerini, kimi zaman yeni aldıkları elbiseleri, kimi zaman evcil hayvanlarını, kimi zaman da bebek ve çocuklarını paylaşmaktadır. Denilebilir ki adeta bir teşhir furyası vardır. Nitekim kimi çağdaş düşünürler günümüz toplumu için “teşhir toplumu” ifadesini kullanmaktadır. Byung Chul Han’a göre “teşhircilik toplumunda her şey dışa çevrilmiş, ifşa edilmiş, çıplaklaştırılmış, soyulmuş, ortaya serilmiş durumdadır.” Şeffaflık toplumunda her şeyin ayan beyan görünürlüğü, saklanacak bir şeyin olmaması ilk etapta ideal bir güven ortamının hüküm sürdüğü yönünde bir algı oluşturabilir. Fakat Han’a göre işin aslı hiç de öyle değildir. Bu tablo ütöpik bir güven ortamını değil, aksine bir kontrol toplumunu işaret etmektedir. Her şeyin kontrol altında tutulduğu, özel olanın veya alanın kalmadığı, mahremiyetin sadece raflarda yerini alan antik bir kelimeye dönüştüğü bir toplum izlenmeye ve gözetlenmeye muhtaçtır. Aslında sözde şeffaflık toplumu, güven telkin ederken kontrole odaklanmaktadır.²⁸

Bu yoğun paylaşımların ve teşhir modasının altında yatan ve psikoloji, sosyoloji, iletişim gibi farklı disiplinlerin alanına

²⁸ Byung Chul Han, *Şeffaflık Toplumu*. Çeviren Haluk Barışcan. (İstanbul: 2017, Metis Yayınları), 11. Aktaran: Uğur Çağlak, “Teşhir Toplumu ve Yeni Medya: Teşhir Toplumu Oluşmasında Önemli Bir Araç Olan Yeni Medya Üzerine Bir Değerlendirme,” *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi* 2, no. 2 (2020): 16.

giren motivasyonlardan ziyade, bu paylaşımların hukuki sonuçlarına, konumuz özelinde de her türlü paylaşım ve oluşturduğu başkaca ihlallere değil de, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşımlarına ve bu paylaşımların yol açtığı kişilik hakkı ihlallerine odaklanmaya gayret etmekteyiz.

Sosyal medyanın yoğun kullanımı, birçok ebeveynde de görülmektedir. Anne babalar çocuklarıyla ilgili birçok şeyi kamuya açık bir şekilde paylaşabilmektedir. Öyle ki, bazı durumlarda çocuğun büyümesi ve yetişmesi adeta “The Truman Show”²⁹ filminde Jim Carrey’in hayat verdiği karakteri andırır bir şekilde, dünyanın gözleri önünde gerçekleşmektedir. Özellikle Instagram isimli sosyal medya platformu, görselleri öne çıkarıcı yapısı, basit ara yüzü ve popüleritesi sayesinde anne babaların yoğun bir şekilde kullandığı bir uygulamadır. Günümüz çocuklarının yaşamları doğumdan itibaren, hatta bazen ultrason görüntüsü vb. paylaşımlarıyla doğum öncesi döneme vararak, genel olarak sosyal medyada ve özellikle de Instagram türü platformların sunucularında arşivlenmeye başlamaktadır. Bu da, çocukların henüz ayırt etme gücüne dahi sahip olmadan yığınla dijital ayak izi bırakmaları anlamına gelmektedir. Muhtemeldir ki anne babalar çoğu zaman bir hukuka aykırılık bilinci ve amacıyla ya da çocuklarına zarar verme gayesiyle hareket etmemektedir. Fakat bu durum, ilgili paylaşımların önemli bir kısmının çocukların mahremiyet ve unutulma hakkına³⁰ saldırı niteliği taşıdığı gerçeğini değiştirmemektedir.

²⁹ “The Truman Show,” IMDB, erişim tarihi: Aralık 23, 2022, <https://www.imdb.com/title/tt0120382/>.

³⁰ Unutulma hakkı, zamanla güncelliğini yitirmiş olmasına rağmen hala internet ortamında yer alan, kişiyle ilgili birtakım olumsuz haber ve bilgilerin internet ortamından kaldırılmasının talep edilmesi hakkı, diğer bir deyişle kişinin yeni bir başlangıç yapabilmesi hakkı olarak bilinmektedir. Ekici, *Bilişim ve Teknoloji Hukuku*, 281.

Bazı durumlarda, ebeveynlerin bu paylaşımlarının ticari bir tarafı da olabilmektedir. Sosyal medya ebeveynlerinin çeşitli işletmelerle ekonomik çıkara dayalı bir işbirliği geliştirmesine sıklıkla rastlanmaktadır. İşletmeler ve/veya markalar, sosyal medya fenomeni³¹, çok sayıda takipçisi olan ebeveynler aracılığıyla hedef kitlelerine daha samimi, özelleştirilmiş, kişiselleştirilmiş reklamlar ulaştırmakta ve sosyal medyadaki marka bilinirliklerini arttırmaktadır. Mesela ebeveyn, çocuğunun saçlarını yıkarken kullandığı şampundan bahseden ve çok memnun kaldığını söyleyerek kullanılmasını öneren bir video yayınlamakta, böylelikle kendisini hayranlık ve merakla takip eden kullanıcılara şampuanın reklamını yapmış olmakta, özellikle çocuk sahibi takipçilerine tam hedeflenmiş, kişiselleştirilmiş, diğer bir ifadeyle “optimize edilmiş” bir reklam sunmaktadır. Dolayısıyla, sosyal medya anne babası olarak da tanımlanan ebeveynlerin, yaptıkları bu tür paylaşımlarla ebeveynliği bir nevi meslek haline getirdiğini söylemek abartılı olmayacaktır. Paylaşımlarda markaların etiketlenmesi, fotoğraf ya da videolarda ürün yerleştirme metotlarının kullanılması, takipçilerine ve diğer kullanıcılara açıkça ürün tavsiyesinde bulunulması, markaların çeşitli etkinliklerine katılım gösterip buralardan yapılan paylaşımlar karşılığında ücret ya da hediye alınması, ticari işletmenin sunduğu ürün ya da hizmetin bedavaya kullanılması gibi reklam ve pazarlama taktikleriyle ebeveynliğin bir reklam

³¹ Sosyal medya fenomenlerini, en genel anlamıyla, spesifik konular hakkında kişisel deneyimlerine dayalı içerikler üreten, takipçileriyle sürekli etkileşim halinde bulunan ve bu ürettikleri içerikler üzerinden geniş takipçi sayısına ulaşan bireyler olarak tanımlamak mümkündür. Derya Gül Ünlü, Burcu Zeybek, “Sosyal Medya Fenomeni ve Marka İşbirliği: İşbirliği Paylaşımlarına İlişkin Instagram Kullanıcı Yorumları Üzerinden Bir Değerlendirme,” *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi* 11, no. 41 (2020): 75.

işbirliği çerçevesinde kullanıldığı ve ticari kazanca tahvil edildiği görülebilmektedir.³²

Ebeveyn tarafından kişisel verilerin paylaşıldığı durumlardan bazıları blog yazarlığı, YouTuberlık³³ , Instamom³⁴ gibi adlar altında hayatımıza girmiştir. Böylelikle, henüz gerçek dünya üzerinde ilk adımlarını dahi atmamışken, anne babasının dijital ağlar vasıtasıyla yaptıkları paylaşımlar sayesinde sosyal medyada ayak izleri oluşan çocukların kişisel verileri, uçsuz bucaksız internet evreninde çok hızlı bir şekilde yer değiştirerek dolaşmaktadır.³⁵

“Instagram” ve “Mother/mom” kelimelerinin birleşiminden oluşan bir adlandırma ile insta-mom olarak da tanımlanan Instagram anneleri, hamilelik sürecinden başlayarak doğum öncesi hazırlıklardan doğum sürecine, çocuğun bakımı, beslenmesi gibi temel ihtiyaçlardan çocuğun ilk eğitim sürecine kadar neredeyse her aşamayı sosyal medya platformları üzerinden düzenli olarak paylaşmakta ve bu paylaşımlarda işbirliği yaptıkları ticari işletmelerin ürün ya da hizmetlerinin reklamını yapmak suretiyle gelir elde etmektedirler. Bu durumun çocuğun özel hayatının gizliliğine bir müdahale teşkil ettiği ortadadır. Buna ilaveten, sosyal medya annesinin kendi çocuğu üzerinden kazanç elde ederek çocuğu istismar etmesi

³² Can Yavuz, “Sosyal Medya Ebeveynliği ve Çocukların Unutulma Hakkı,” *İzmir Barosu Dergisi* 85, no. 1 (2020): 19.

³³ YouTuber ya da YouTube içerik yaratıcısı, video paylaşım sitesi YouTube’da videolar üretip paylaşan kullanıcıları tanımlamak için kullanılmaktadır, bkz. Arif Yıldırım, “Türkiye’de YouTuber Fenomeni ve İzlenme Türlerine Göre YouTube Analizi,” *Yeni Medya*, no. 9 (2020): 55.

³⁴ Instamom, “Instagram” ve “mother” kelimelerinin birleşiminden meydana gelen ve Instagram’da, çocuklarının günlük yaşantılarını, sağlık durumlarını, beğenilerini, nefretlerini, kendi annelik tecrübelerini aktaran anneleri tanımlamaktadır, bkz. Güngör, 8.

³⁵ Stacey B. Steinberg, “Sharenting: Children’s Privacy in the Age of Social Media,” *Emory Law Journal* 4, no. 66 (2017): 841.

sonucu da doğduğu söylenebilir. Annelik sıfatının profesyonel bir meslek gibi icra edilmesi, çocuğun tanıtım ve reklam maksatlı kullanılarak metalaştırılması ve çocuğun sırtından büyük miktarlarda paralar kazanılması, ekonomik istismar olarak da nitelendirilebilecektir. Anne veya babası tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, henüz ayırt etme ve kendi iradesi ile karar verme yetisi gelişmemiş çocuğun mahrem görüntü ve bilgilerinin dijital mecralarda kullanılarak kitlelerle paylaşılmasının çocuğun kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu açıktır.³⁶

Bazı durumlarda ebeveynler çekip paylaştıkları videolarda çocuğa lakaplar takabilmekte, çocuğa bir şeyi öğretirken onu şakayla dahi olsa aşağılayabilmektedir. Bu tip durumlar şu an için problem teşkil etmese de ileride çocuğun görmek istemeyeceği görüntüler olabilecek, sosyal ortamlarda küçük düşürücü bir alay konusu olarak karşısına çıkabilecektir. Keza yine çocukların sağlık sorunlarının, hasta hallerinin de ebeveynleri tarafından gerek görsel gerek yazılı metin olarak paylaşıldığı görülmektedir. Bu tip paylaşımlar hem kişisel veri ihlali teşkil etmekte hem de şimdi olmasa da ileride çocuğun utanmasına yol açabilecek, onurunu ve itibarını rencide edebilecek nitelik taşımaktadırlar. Bilindiği üzere, çocuklar yetişkin insanlara kıyasla daha zayıf, hassas durumda varlıklar olup, ortalama bir yetişkinin kolay kolay etkilenmeyeceği bir olaydan ağır bir şekilde etkilenebilmektedirler. Keza çocukluk evresinde yaşananların insan hayatının ileri aşamalarını önemli derecede etkileyerek neredeyse tüm yaşamını şekillendirdiği düşüncesi modern psikologların üzerinde ittifak ettikleri bir görüştür. Dolayısıyla hafif düzeyde olduğu düşünülen rencide

³⁶ Alev Fatoş Parsa ve Zuhale Akmeşe, "Sosyal Medya ve Çocuk İstismarı: Instagram Anneleri Örneği," *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* 5, no. 1 (2019): 174.

edici, küçük düşürücü paylaşımlar dahi çocukların manevi bütünlüğünü ciddi biçimde zedeleyebilmektedir.³⁷

Ebeveynlerin banyo, havuz, deniz, kumsal gibi ortamlardan çocuklarının vücutlarının büyük bölümünün görüldüğü fotoğrafları paylaşmaları da söz konusu olabilmektedir. Bunların da çoğu zaman, ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuğun özel hayatın gizliliğini ihlal ve kişisel veri ihlali teşkil etmesine ek olarak, bu tip görsellerin internetin dipsiz evreninde bambaşka web sitelerinde cinsel istismar objesi olarak kullanılması, pedofili hastası kişilere hizmet etme tehlikesi de bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere, milyonlarca verinin işlendiği, bilgilerin, fotoğrafların saniyeler içerisinde kopyalanıp başka ortamlara aktarılarak tüm dünyada yayılabildiği sosyal medya platformlarında, anne babalar çoğu vakada kötü niyetli olmasalar da tahayyül dahi edemedikleri sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Çocukların en gizli kalması gereken mahrem hallerini, hastalıklarını, ilk konuşmalarını, şakalaşmalarını, bazen yarı çıplak hallerini adeta canlı yayınlayan ebeveynler, uluslararası sözleşmelerle, anayasamızla ve kanunlarımızla korunan özel yaşamın gizliliğini ihlal etmekte, kişisel verilerin hukuka aykırı biçimde işlenmesine sebep olmaktadır.

Çocuk hakları konusundaki en geniş düzenlemelerden olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, tüm faaliyetlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesini öngörmekte, 16. maddesiyle de çocuğun özel yaşamının gizliliğini korumaktadır. Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) kişisel veriyle ilgili maddelerinde de çocuklara ayrıca değinilmiştir. Anayasamızda da özel hayatın gizliliği ve kişisel veri kavramı aynı maddede yer almış, ilaveten çocukların korunması gereken statüde yer aldıkları birden fazla yerde belirtilmiştir. Bu hak ve ilkelerin

³⁷ Gül Esra Atalay, "Sosyal Medya ve Çocuk: Babishko Family Fun TV İsimli Youtube Kanalının Eleştirel Bir Analizi," *Erciyes İletişim Dergisi*, no. Özel Sayı (2019): 199.

iyice somutlaştığı Medeni Kanun ve Kişisel Verileri Koruma Kanunları hükümlerine çerçevesinde, ebeveynlerin hem MK kişilik haklarına ilişkin hükümleri hem de KVKK kişisel verilerle ilgili hükümleri ihlal ettiği açıktır.

B. Çocuğun Rızası Tartışması

Belki bazı hallerde çocuğun rızası olduğu, çocuğun da sosyal medyada görünmekten hoşnut olduğu akıllara gelebilecektir. İlgilinin rızası, hem MK çerçevesinde kişilik hakkına saldırı bakımından hem de KVKK uyarınca kişisel verilerin işlenmesi bakımından hukuka uygunluk sebebidir. Bilindiği üzere kişisel verilerin işlenmesi özelinde “açık rıza” aranmakta olup bu rıza “Belirli bir konuya ilişkin, bilgilendirmeye dayanan ve özgür iradeyle açıklanan rıza” şeklinde tanımlanmıştır (KVKK md.3/a). Görüldüğü üzere bu tanımda; belirli, bilgilendirmeye dayalı ve özgür iradeyle açıklanan olmak üzere üç temel unsur öne çıkmaktadır. Yine Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü’nde de rızanın nasıl olmasına ilişkin benzer esasları içermekle beraber daha geniş ve somut bir düzenleme yer almaktadır.³⁸ Buna göre, veri sahibinin rızası veri sahibinin bir beyan yoluyla ya da açık bir onay eylemiyle kendisine ait kişisel verilerin işlenmesine onay verdiğini gösteren özgür bir şekilde verilmiş spesifik, bilinçli ve açık gösterge biçiminde tanımlanmıştır.³⁹

Rızanın geçerli olması için rızayı verecek kişinin duruma göre sınırlı ehliyetsiz ya da tam ehliyetli olması gerekmekte, tam ehliyetsizlerin vereceği rıza geçerli bir rıza olarak kabul edilmemektedir. Ayırt etme gücünden yoksun buldukları için tam ehliyetsiz kabul edilen kişiler ne kendi başına hukuka

³⁸ Çekin, Kişisel Verilerin Korunması, 55.

³⁹ Canan Erdoğan, “Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması (Sosyal Medya Örneği Kapsamında),” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 21, no. Özel Sayı (2019): 2457.

uygun fiilleriyle hak edinip borç yüklenebilmekte, ne de hukuka aykırı fiillerinden dolayı sorumluluk altına girebilmektedirler.⁴⁰

Burada, bahsi geçen ehliyet statüleri saptanırken ayırt etme gücünün temel belirleyici kriter olarak öne çıktığı görülmektedir. Ayırt etme gücü hem hukuki işlemlerin bağlayıcılığı bakımından hem de hukuka aykırı fiillerden sorumluluk bakımından olmazsa olmaz bir şarttır. Doğruyu yanlıştan, faydalıyı faydasızdan ayırabilme ve bu zihinsel yeteneğe uygun davranış gösterebilme gücü anlamına gelen ayırt etme gücü, göreceli bir kavramdır. Marketten ekmek alma konusunda ayırt etme gücüne sahip sayılabilen altı yaşındaki bir çocuk, bisiklet kiralama konusunda bu gücü haiz sayılmayabilir. Ayırt etme gücünün böyle göreceli ve takdire açık bir durum olmasına bağlı olarak, hâkimin her somut olayda kişiye ve duruma göre değerlendirme yaparak kişinin söz konusu fiil bakımından ayırt etme gücünü haiz olup olmadığını takdir etmesi gerekecektir.⁴¹

Tam ehliyetlinin ayırt etme gücüne sahip olduğu, tam ehliyetsizin ayırt etme gücünden yoksun olduğu kabul edilirken, iki statünün arasındaki sınırlı ehliyetsizlerin yani ayırt etme gücüne sahip olduğu halde henüz erginliklerini kazanmamış küçüklerin verdiği rızanın geçerlilik kazanıp kazanmayacağı, işte bu ayırt etme gücüne olaydaki fiil bakımından sahip olup olmadıklarına göre belirlenecektir. Ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilen çocukların serbest iradeleriyle geçerli bir rıza verebilecekleri kabul edilmektedir. Burada, çocuğun verilen rızanın anlam ve sonuçlarını idrak edebilecek ölçüde bir ayırt etme gücünü haiz olması aranmaktadır. Eğer çocuk vereceği rızanın kapsamını ve anlamını yeterli ölçüde algılayamıyor, neticelerini tam manasıyla öngöremiyorsa verdiği rıza hukuka aykırılığı ortadan

⁴⁰ Serozan, Medeni Hukuk, 395.

⁴¹ Serozan, Medeni Hukuk, 392.

kaldırmayacaktır.⁴² Çocuğun kişisel verilerinin işlenmesine vereceği rızayla ilgili özel bir düzenleme, yukarıda da yer verildiği üzere Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'nde de yer almaktadır.

Bu ilkeler ışığında denilebilir ki; özellikle belli bir yaşın altındaki, yani ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz çocukların ebeveynlerinin paylaşımları hususunda ihlale meşruiyet kazandırma ihtimali olan, incelemeye değer herhangi bir rızası olması mümkün değildir. Tam ehliyetsizler adına rızanın ancak çocuğun velisi ya da vasisi aracılığıyla verilmesi mümkün olabilecektir. Çocuğun temsilcisinin vereceği bu rızanın sınırı, çocuğun yararı kıstasına göre çizilmelidir.⁴³ Elbette çocuk temsil edilirken ve çocuk adına rıza verilirken ulusal ve uluslararası ilke ve kuralların öngördüğü çocuğun üstün yararı ölçüt alınacağından, çalışmamızın odağını oluşturan ebeveyn kaynaklı kişilik hakkı ihlali durumlarında ebeveynin çocuk adına vereceği rızanın söz konusu ihlali meşru kılmayacağını söyleyebiliriz. Aşağıda velayet bahsinde de değinileceği üzere yasalar tarafından ebeveyne verilen yetkiler çocuğun yararına kullanılacağı varsayılarak verilmiş yetkiler olup, bu yetkiler çocuğun yararına kullanılmadığı halde çocuğun ebeveyne karşı da korunması ve durumun ağırlığına göre söz konusu yetkilerin ebeveyn elinden alınması dahi gündeme gelebilecektir.

Belli yaşın üzerinde, ayırt etme gücü olduğu düşünülen çocukların rızasının olup olmadığı ise her somut olay bakımından değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken de çocuğun vermiş olduğu rızanın manasını idrak edip etmediği hususu kapsamlı bir şekilde irdelenmelidir. Nitekim ebeveynin sosyal medya mecralarında çocuğu paylaşımının objesi yaparak onun kişilik hakkını bu yolla ihlal etmesi halinde, çocuğun bunun sonuçlarını kavrayacak zihinsel kapasiteye sahip olduğunu ve bu duruma geçerli bir şekilde rıza verdiğini öne

⁴² Girgin ve Gönal, "Çocuğun Kişisel Verileri," 114.

⁴³ Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 195.

sürmek kabul edilebilir bir savunma olmayacaktır. Zira çocuğun fotoğraf veya video çekildiğinin bilincinde objektiflere, kameralara doğru bakması, uyumlu bir biçimde poz vermesi, bunun tüm neticelerini kestirerek bilinçli ve içten bir rıza verdiği anlamına gelmez. Günümüzde dijital dünyanın adeta içine doğan çocuklar zaten telefon, tablet gibi cihazlarla doğal olarak haşır neşir olmakta, dolayısıyla objektiflere ve kameralara karşı negatif ve soğuk bir tutum geliştirmemekte, fotoğraf çekmeye ve poz vermeye olumlu eğilim göstermektedirler. Yine ebeveynler de çocuğu bu yönde güdüleyebilmektedirler. Dolayısıyla çocuğun kendisiyle ilgili fotoğraf ve video paylaşımlarına uyumlu davranması, hatta bazı hallerde bir oyun gibi görerek keyif içinde katılması her durumda çocuğun rızasına işaret etmeyecektir. Çocuğun bu durumun tüm neticelerini kavraması, kişilik hakkı, özel hayatın gizliliği, mahremiyet hakkı, unutulma hakkı gibi birçok yetişkinin dahi tam vakıf olamadığı soyut ve katmanlı kavramların anlam ve sonuçlarını detaylı bir biçimde idrak etmesi beklenemeyecektir. Kaldı ki bu tür durumlarda, sadece ihlalin gerçekleştiği esnada değil, zamana yayılan bir şekilde, çocuğun geleceğini etkileyecek sonuçların doğabileceğini de düşünmek gerekir. Bu bağlamda, çocuktan bu şekilde kapsamlı, uzun vadeli bir analiz yapmasını ve neticesinde anne babasının paylaşımlarına hukuken geçerli bir rıza beyanı sunmasını beklemek gerçekçi bir beklenti olmayacağı gibi hakkaniyete de uygun olmayacaktır.⁴⁴

C. İfade Özgürlüğü Tartışması

Ebeveynin sosyal medyada kendi çocuklarının bilgilerini, fotoğraflarını vs. paylaşımlarının ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği de savunulabilir. Ebeveynin de temel haklara sahip olan her insan gibi ifade özgürlüğüne sahip

⁴⁴ Esra Gültekin, "Çocuğun Kişilik Hakkının Ana-Baba Tarafından Sosyal Medya Aracılığıyla İhlalinin Hukuki Görünümü," *Çocuk ve Medeniyet* 3, no. 5 (2018): 126.

olduğu, bu özgürlüğünü sosyal medya platformları yoluyla da kullanabileceği tartışmasızdır. Fakat her temel hak ve hürriyet gibi bu temel hakkın da sınırları olduğu, Anayasa madde 13 ile de bu sınırların çekilebileceği hallere ve sınırın boyutlarına ilişkin çerçevenin verildiği hususu da malumdur.⁴⁵

Yukarıda da değinildiği gibi; ihlalde bulunanın yüksek hak ve menfaati, kamusal yarar gibi kişilik hakkına saldırıyı hukuka uygun hale getiren haller vardır. Bu tip durumlarda menfaatler arasında dikkatli bir kıyaslama yapmak gerekmektedir. Burada ifade özgürlüğü temel hakkıyla çocuğun kişilik haklarının çatışması söz konusudur. Gerek BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Avrupa Birliği Genel Koruma Tüzüğü gibi uluslararası düzenlemelerde gerekse Anayasa gibi ulusal kaynaklarda çocuğun yüksek menfaatinin korunması öngörülmüştür. Dolayısıyla hangi hukuk kaynağına bakılırsa bakılsın çocukları ilgilendiren her durumda çocuğun yüksek yararı korunmakta ve diğer menfaate tercih edilerek çocuk lehine karar verilmesi istenmektedir. Denilebilir ki çocuğun menfaati ilkesinin, kamu hukukunun çokça bilinen ilkelerinden kamu yararı ilkesine benzer bir fonksiyon taşıdığı görülmektedir.⁴⁶ Bu nedenle çocuğun menfaati ile ebeveynin ifade özgürlüğünün çatıştığı hallerde ibrenin çocuğun menfaatinden ve kişilik haklarından yana olduğu, ebeveynin ifade özgürlüğünün çocuğun kişilik haklarını ihlal etmeyecek çizgide kalma zorunluluğu taşıdığı söylenebilecektir. Bu sınırlama, ulusal ve uluslararası tüm düzenlemelerde çocuğun menfaatinin önce tutulması ilkesinin birçok farklı kanunda yer bulmuş ve açıkça zikredilmiş olmasına istinaden, temel hakların ancak kanunla sınırlanabileceğini öngören Anayasa'nın 13. maddesine de uygundur.

⁴⁵ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011), 109.

⁴⁶ Rona Serozan, *Çocuk Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005), 65. Aktaran: Gültekin, "Çocuğun Kişilik Hakkı," 118.

Elbette ki ebeveynin genel olarak ailelerinin ve de çocuğun hayatındaki belirli dönüm noktalarını, karne, mezuniyet, doğum günü gibi özel günleri belirli bir yakın çevreyle paylaşması bu ifade özgürlüğü hakkının makul sınırları içerisinde kalmış sayılacaktır. Fakat biraz önce örneklerle açıkladığımız üzere bu paylaşımların çok sık, yoğun ve tüm takipçilere/izleyicilere açık olması halinde ifade özgürlüğünün sınırlarının aşılmış, çocuğun mahremiyet ve özel hayatına girilmiş, kişilik haklarına saldırıda bulunulmuş olacağı kanaatindeyiz.

D. Velayet Tartışması

Velayet hakkı, çocukla aralarında soy bağının bulunmasına bağlı olarak anne babaya kanunen tanınmış bir haktır.⁴⁷ Türk Medeni Kanunu'nun 335. maddesi "*Ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velayeti altındadır.*" şeklindedir. Anne babanın çocuğun üzerinde velayet hakkı bulunmasına istinaden çocuğun belli bilgilerini paylaşabilme yetkisine sahip olduğu düşünülebilir. Gerçekten de velayet ile birlikte anne babaya belirli bir egemenlik alanı tanındığı görülmektedir. Zira velayet hakkının yasal bir yetki olarak belli hallerde kişilik haklarına saldırıyı hukuka uygun hale getireceği hususuna, yukarıda, kişilik hakkı başlığında da değinilmişti. Fakat unutulmamalıdır ki bu yetki alanı da çocuğun üstün yararıyla sınırlandırılmıştır. Malum olduğu üzere aile hukuku, çocukları sadece başkalarına ya da topluma karşı değil, ebeveynlerine ya da vasilerine karşı da koruma gayesi gütmektedir. Yine, koruma amacıyla belirli nitelikteki kimselerin özgürlüklerinin kısıtlanması da (MK 432 vd.) aynı gaye doğrultusunda ele alınmalıdır.⁴⁸ Velayet hakkının anne ve babaya sağlamakta olduğu haklar, çocuğun yetiştirilmesi ve çıkarlarının korunmasına yönelik olup velayet

⁴⁷ Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2012), 326.

⁴⁸ Dural, Ögüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 4.

hakkının kullanılmasında çocuğun yararının mutlak surette gözetilmesi gereklidir.⁴⁹ Nitekim Medeni Kanun'daki velayet ile ilgili hükümlerde de çocuğun yararı hususu spesifik olarak belirtilmiştir: *“Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygular”* (MK 339).

Dolayısıyla ebeveynin çocuk üzerindeki velayet hakkı, anne babaya çocuğun özel hayatının ifşa edilmesi, çocuğun verilerinin istismar ve suistimale açık bir şekilde sergilenerek kişilik haklarının ihlal edilmesi yetkilerini vermemektedir. Nasıl ki velayet yetkisi, anne babaya çocuğun organlarını satış hakkı vermiyorsa, çocuğun kişilik haklarını ihlal etme hakkı da vermemelidir. Nitekim Medeni Kanun 346 ve devamında çocuğun korunması için alınacak önlemler düzenlenmiş, velinin yeterli korumayı sağlayamaması durumunda hâkimin müdahalesi öngörülmüş olup *“Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması”* halinde velayetin kaldırılması mümkün kılınmıştır (MK 348. md). Bu bağlamda, anne babanın sosyal medyada çocukları üzerinden çok yoğun bir şekilde paylaşım yaparak çeşitli ihlallere sebebiyet verdikleri hallerde; somut olayın koşullarına göre uyarı, denetim, danışmanlık aldırılması gibi çocuğu koruma amaçlı kademeli tedbirlerin son aşamasında velayetin kaldırılması dahi hâkimin takdirine göre söz konusu olabilecektir. Nitekim *“Insta-mom”* olarak anılabilecek sosyal medya fenomenlerinden Nihan Kayalıoğlu'nun iki çocuğu üzerinden neredeyse her gün yaptığı Instagram paylaşımlarıyla çocuklarını adeta bir sosyal medya objesi ve ticari meta haline getirerek ekonomik kazanç elde ettiği gerekçesiyle çocukların babası tarafından açılan davada, velayet hakkının Nihan Kayalıoğlu'ndan alınarak dava sonuçlanana kadar babaya verilmesine hükmedilmesi, çocukların fotoğraflarının sosyal

⁴⁹ Dural, Öğüz ve Gümüş, *Aile Hukuku*, 335.

medyada paylaşımının mahkeme tarafından yasaklanması da bu minvalde tedbirlerin görüldüğü bir somut vaka örneğidir.⁵⁰

VII. BAŞVURULABİLECEK YOLLAR

Kişilik hakları ihlal edilen çocuğun, bu ihlaller dolayısıyla koruma isteme ve dava açma hakkı mevcuttur. Medeni Kanun'da hak ehliyetine sahip olma hususu sağ doğmak koşuluyla elde edilen bir hak olarak (MK md.28) düzenlenmiştir. Dolayısıyla her çocuk, yaşına ya da düşünme melekelerine bakılmaksızın hak ehliyetine sahip olup, fiil ehliyetini haiz olup olmamasından bağımsız olarak dava açma hakkına sahiptir. Fiil ehliyeti, bu hakkın nasıl kullanılacağı noktasında ortaya çıkıp ikili bir ayırımın belirleyicisi olmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere ayırt etme gücünü taşıyan ve ayırt etme gücünü taşımayan çocuk şeklinde, yani sınırlı ehliyetsiz ve tam ehliyetsiz şeklinde bir tasnif yapılmaktadır. Belirli bir yaşın üzerinde, ayırt etme gücü haiz olduğu değerlendirilen çocuk, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindeki kişilik haklarını ihlal eden ebeveynine ya da diğer kişilere karşı kendisi dava açma hakkını kullanabilecektir. Ayırt etme gücünü haiz olmayan, yani tam ehliyetsiz olan çocuk ise ancak velisi olan ebeveyni ya da varsa yasal temsilcisi aracılığıyla bu hakkını kullanabilecektir. Tabii ebeveynlerinin her ikisi de ihlali gerçekleştiriyorsa çocuğun anne ya da babası aracılığıyla dava açma hakkını kullanması mümkün olmayacaktır. Bu durumda çocuğa atanmış bir yasal temsilci/kayyım mevcutsa, dava açma hakkı yasal temsilci aracılığıyla icra edilebilecektir.⁵¹ Ebeveynlerinden biri bu ihlale sebep oluyor, diğeri olmuyorsa, çocuğun ihlale sebep olmayan

⁵⁰ "Blogger anneye çocuk istismarı suçlaması," *Sabah*, erişim tarihi: Haziran 30, 2017, <https://www.sabah.com.tr/yasam/blogger-anneye-cocuk-istismari-suclamasi-3972389>.

⁵¹ S. Hülya İmamoğlu, "Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 2 (2005): 214.

ebeveyni aracılığıyla dava hakkını kullanabilmesi gündeme gelebilecektir.⁵²

Kişilik hakları saldırıya uğrayan çocuk, Medeni Kanun madde 24 ve 25 uyarınca ihlalin tespitini, durdurulmasını, önlenmesini ve kusur ile zarar mevcutsa tazminini de talep edebilecektir. Nitekim çocuğun kişilik hakkı ihlalinde açılacak kişiliği koruyucu davalarda kusurun varlığı aranmasa da kişilik hakkı ihlalinden doğan zararın tazmini noktasında kusurun varlığı aranmaktadır.⁵³ Şartları mevcutsa manevi tazminat talebinin önünde de bir engel bulunmamaktadır. Zira onur ve saygınlığın ihlali, özel alanın ihlal edilmesi, kişilik hakkının ihlali gibi kişilik değerlerinin ihlalinden doğan acı, üzüntü ve yaşam sevincinin azalması manevi tazminata konu olabilmektedir.⁵⁴ Hatta kanaatimizce; bu tip ihlallerin mağdurunun çocuk olması, çocukluk döneminde yaşanan acıların/travmaların çok daha ağır ve kalıcı izler bırakabilmesi, çocuğun ruhunda eleme sebebiyet veren ihlallerin etkilerinin çocuğun gelecek hayatını çok farklı biçimlerde şekillendirebileceği gibi olgular göz önünde bulundurulursa, çoğu vakada, talep olduğu takdirde mahkemeler tarafından manevi tazminata hükmedilmesi kuvvetli bir ihtimal olarak görünmektedir.

Bazı hallerde ebeveynlerin çocuğu sosyal medyada çok yoğun bir şekilde kullanmasının nedeninin ekonomik kazanç olduğuna yukarıda değinilmişti. Bu tip hallerde, çocuk üzerinden elde edilen haksız kazancın iadesi de talep edilebilecektir. MK 25 uyarınca maddi tazminat kapsamında istenebileceği gibi, kanaatimizce 6098 sayılı Borçlar Kanunu çerçevesinde vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanılarak da bu

⁵² Meltem Ertuğrul, "Çocuğun Kişisel Verilerinin Velisi Tarafından Sosyal Medyada Kullanılmasının Kişilik Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi," *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 6, no. 2 (2021): 545.

⁵³ Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 195.

⁵⁴ Özcan Büyüktanır, *Çocuğun Kişilik Hakkı*, 243.

talepte bulunulabilir. Nitekim BK 530 uyarınca iş sahibinin, yani çocuğun, onun adına yapılmamış olsa bile iş görenin elde ettiği kazancı isteme hakkı mevcuttur. Dolayısıyla bazı hallerde vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanılmasının haksız kazancın iadesi noktasında daha etkili bir yol olabileceğini söyleyebiliriz.

SONUÇ

İçinde bulunduğumuz internet çağında sosyal medya hayatlarımızı önemli ölçüde kuşatmıştır. Bilginin hızlı bir şekilde iletilmesi ve dünya çapında yayılabilmesi birçok fayda sağlayan bir imkân olmakla beraber, çeşitli ihlallerin de daha hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşmesinin yolunu açmıştır. Korunması ve yüksek menfaati gözetilmesi gerektiği hususu, evrenselleşmiş ve kemikleşmiş ilkelerle sabit olan çocuklar da bu ihlallerin mağduru olabilmektedir. Çocuğuna ilişkin birçok bilgiyi, görseli, enstantaneyi çoğu zaman masum duygu ve düşüncelerle sosyal medya platformlarında paylaşan anne babalar, farkında olarak ya da olmayarak çocuğun kişilik haklarını ihlal etmektedir. Kimi durumlarda ebeveynlerin işi ticari bir boyuta taşıdığı, bu ihlaller vesilesiyle kazanç elde ettikleri de görülmektedir. Her ne kadar ebeveynin çocuk üzerinde velayet hakkı bulursa da bu velayetin çerçevesinin de çocuğun yüksek menfaatiyle çizildiği, ebeveynin ifade özgürlüğünün de çocuğun kişilik hakları karşısında sınırlanması gereken bir temel hak olduğu düşünüldüğünde, bu tip paylaşımların önemli bir kısmının ihlal niteliği taşıdığı ve çocuğa koruma ve dava açma hakkı verdiği, kişilik hakkı ihlal edilen çocuğun somut olayın koşullarına göre maddi ve manevi tazminat da talep edebileceği söylenebilecektir.

KAYNAKÇA

- Akar, Erkan. "Sanal Toplulukların Bir Türü Olarak Sosyal Ağ Siteleri – Bir Pazarlama İletişim Kanalı Olarak İşleyişi." *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10, no. 1 (2010): 107–122.
- Atalay, Gül Esra. "Sosyal Medya ve Çocuk: 'Babishko Family Fun TV' İsimli Youtube Kanalının Eleştirel Bir Analizi." *Erciyes İletişim Dergisi*, no. Özel Sayı (2019): 179-202.
- Çekin, Mesut Serdar. Avrupa Birliği Hukukuyla Mukayeseli Olarak 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2018.
- Dural, Mustafa, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş. *Türk Özel Hukuku Cilt:3 Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2012.
- Ekici, Şerafettin. *Bilişim ve Teknoloji Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Eldeniz, Levent. *İkinci Medya Çağında İnternet*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2010.
- Erdoğan, Canan. "Çocukların Kişisel Verilerinin Korunması (Sosyal Medya Örneği Kapsamında)." *Hukuk Fakültesi Dergisi* 21, no. Özel Sayı (2019): 2445-2467.
- Erkan, Vehbi Umut ve İpek Yücer. "Ayırt Etme Gücü." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60, no. 3 (2011): 485–522.
- Ertuğrul, Meltem. "Çocuğun Kişisel Verilerinin Velisi Tarafından Sosyal Medyada Kullanılmasının Kişilik Hakkı Bakımından Değerlendirilmesi." *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 6, no. 2 (2021): 513-564.
- Girgin, Ömer Ali ve Seray Gönal. "Çocuğun Kişisel Verilerinin Sosyal Medyada Ebeveyn Tarafından Paylaşılmasının Hukuki Sonuçları," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 11, no. 44 (2020): 99-128.

- Gültekin, Esra. "Çocuğun Kişilik Hakkının Ana-Baba Tarafından Sosyal Medya Aracılığıyla İhlalinin Hukuki Görünümü," *Çocuk ve Medeniyet* 3, no. 5 (2018): 103-143.
- Güngör, Ayten. "Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlali ve Çocuk İstismarı: Instagram Anneleri." *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, no. 54, (2021).
- IMDB. "The Truman Show." Erişim Tarihi: Aralık 23, 2022. <https://www.imdb.com/title/tt0120382/>.
- İmamoğlu, S. Hülya. "Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, no. 2 (2005): 183-218.
- Han, Byung Chul. *Şeffaflık Toplumu*. Çeviren Haluk Barışcan. İstanbul: 2017, Metis Yayınları.
- Kaplan, Andreas M.ve Michael Haenlein. "Users of The World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media," *Business Horizons* 53, no. 1 (2010): 59-68.
- Onat, Ferah ve Özlem Aşman Alikılıç. "Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi," *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi* 3, no. 9 (2008):1111-1143.
- Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.
- Özcan Büyüktanır, Burcu G. Çocuğun Kişilik Hakkı ve Çocuğun kişilik Hakkının Hukuka Aykırı Fiillere Karşı Korunması. Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Parsa, Alev Fatoş ve Zuhale Akmeşe. "Sosyal Medya ve Çocuk İstismarı: Instagram Anneleri Örneği." *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi* 5, no. 1 (2019): 174.
- Sabah. "Blogger anneye çocuk istismarı suçlaması." Erişim Tarihi: Aralık 23, 2022. <https://www.sabah.com.tr/yasam/blogger-anneye-cocuk-istismari-suclamasi-3972389>.
- Serozan, Rona. *Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011.

- Serozan, Rona. *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005.
- Steinberg, Stacey B. "Sharenting: Children's Privacy in the Age of Social Media." *Emory Law Journal* 4, no. 66 (2017): 839-883.
- Uçak, Murat. "Kişisel Verilerin Hukuka Uygun İşlenmesinde Çocuğun Rızası." *Kişisel Verileri Koruma Dergisi* 3, no. 1 (2020): 41-60.
- UNICEF. A Familiar Face: Violence in The Lives of Children And Adolescents. Erişim Tarihi: Nisan 24, 2020. <https://gdc.unicef.org/resource/familiar-face-violence-lives-children-and-adolescents>.
- Vikipedi. "Facebook." Erişim Tarihi: Aralık 23, 2022. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Facebook>.
- Yavuz, Can. "Sosyal Medya Ebeveynliği ve Çocukların Unutulma Hakkı." *İzmir Barosu Dergisi* 85, no. 1 (2020):15-52.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required.
